KOŚCIÓŁ I PRAWO 14(27) 2025, nr 2, s. 9-22
DOI: https://doi.org/10.18290/kip2025.13

Justyna Ciechanowska

PRAWO DO BYCIA ZAPOMNIANYM A APOSTAZJA W KOŚCIELE KATOLICKIM

WPROWADZENIE

System ochrony danych osobowych, ukształtowany przez rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679[1], gwarantuje osobom fizycznym różnorodne uprawnienia względem administratorów danych, w tym prawo do ich usunięcia (tzw. „prawo do bycia zapomnianym"). W odniesieniu do związków wyznaniowych, zwłaszcza Kościoła katolickiego, wykonywanie tego prawa może podlegać istotnym ograniczeniom, mającym źródło zarówno w regulacjach prawnych, jak i w zasadach doktrynalnych. Jedną z najbardziej dyskusyjnych i znaczących kwestii pozostaje możliwość skorzystania z tego uprawnienia przez osoby, które formalnie dokonały apostazji i domagają się wykreślenia swoich danych z kościelnych ksiąg metrykalnych.

DR JUSTYNA CIECHANOWSKA – Uniwersytet Rzeszowski; adres do korespondencji: pl. Ofiar Getta 4-5, 35-959 Rzeszów, Polska; e-mail: jciechanowska@ur.edu.pl; https://orcid.org/0000-0002-6115-0147

[1] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. *w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 119, s. 1 z późn. zm. [dalej: RODO].

Celem niniejszego opracowania jest analiza relacji pomiędzy konstytucyjnie gwarantowaną autonomią i niezależnością Kościoła katolickiego a unijnym systemem ochrony danych osobowych, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki usuwania danych sakramentalnych w następstwie formalnego wystąpienia ze wspólnoty religijnej. W niniejszym artykule podjęto analizę zagadnienia, czy – a jeśli tak, to w jakim zakresie – Kościół katolicki zobowiązany jest do respektowania prawa do bycia zapomnianym w przypadku żądań formułowanych przez osoby, które dokonały aktu apostazji. Rozważeniu poddano również, czy Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych (PUODO) posiada kompetencje do nakazywania usunięcia danych osobowych z kościelnych ksiąg metrykalnych.

Przyjmuje się, że prawo do bycia zapomnianym – w odniesieniu do danych sakramentalnych przetwarzanych przez Kościół katolicki – doznaje istotnych ograniczeń. Ograniczenia te wynikają zarówno z konstytucyjnej zasady poszanowania wzajemnej autonomii i niezależności Kościoła katolickiego (art. 25 ust. 3 Konstytucji RP[2]), jak i z unijnego systemu ochrony danych osobowych, który na mocy art. 91 RODO dopuszcza stosowanie odrębnych, wewnętrznych regulacji przez wspólnoty wyznaniowe.

W artykule zastosowano metodę dogmatyczno-prawną, analizując zarówno przepisy prawa kanonicznego, w szczególności Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z dnia 13 marca 2018 r.[3] oraz regulacje prawa świeckiego, w tym RODO, Konstytucję RP, jak też umowę międzynarodową – Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzecząpospolitą Polską podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r.[4] Analiza została uzupełniona odniesieniami do orzecznictwa oraz doktryny prawniczej.

[2] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

[3] Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim* (13.03.2018), „Akta Konferencji Episkopatu Polski" 30 (2018), s. 31-46 [dalej: Dekret].

[4] Dz. U. z 1998 r., Nr 51, poz. 318 [dalej: Konkordat].

1. OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W KOŚCIELE KATOLICKIM NA PODSTAWIE RODO

Rozporządzenie RODO ustanawia jednolite zasady przetwarzania danych osobowych obowiązujące we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Zakres zastosowania RODO obejmuje także działalność kościołów, związków wyznaniowych oraz innych wspólnot religijnych. W art. 91 ust. 1 RODO przewidziano jednak możliwość utrzymania przez te podmioty własnych, wewnętrznych przepisów ochrony danych osobowych, o ile zostały one przyjęte przed rozpoczęciem stosowania rozporządzenia i dostosowane do jego wymogów. Celem tej regulacji jest zagwarantowanie zgodności z unijnymi standardami ochrony danych osobowych przy jednoczesnym poszanowaniu autonomii wspólnot religijnych [Fajgielski 2022, 696-98].

W odpowiedzi na tę możliwość, Kościół katolicki w Polsce przyjął Dekret ogólny *w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim*. Akt ten jest źródłem prawa partykularnego, który ujednolica dotychczasowe regulacje kanoniczne w zakresie ochrony danych osobowych oraz dostosowuje je do obowiązujących przepisów unijnych. Zakres stosowania Dekretu ogranicza się wyłącznie do struktur Kościoła katolickiego, z wyłączeniem innych związków wyznaniowych.

Konferencja Episkopatu Polski w dekrecie ogólnym reguluje m.in. podstawowe pojęcia związane z przetwarzaniem danych osobowych, zasady przetwarzania danych zwykłych oraz szczególnych kategorii danych, prawa osób, których dane dotyczą, a także obowiązki administratorów danych w ramach struktur kościelnych. Choć dostosowywany do przepisów RODO, Dekret uwzględnia również specyfikę prawa kanonicznego i funkcjonowania Kościoła jako instytucji o charakterze religijnym i społecznym.

Zasady przetwarzania danych zawarte w dekrecie ogólnym obejmują m.in. obowiązek zapewnienia zgodności celów przetwarzania z misją Kościoła, realizację obowiązków informacyjnych wobec osób, których dane dotyczą, a także zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa danych oraz prowadzenie rejestrów czynności przetwarzania.

Zgodnie z art. 91 ust. 2 RODO, kościoły i związki wyznaniowe, które stosują wewnętrzne regulacje w zakresie ochrony danych, podlegają nadzorowi niezależnych organów nadzorczych, które mogą mieć charakter odrębny od organów państwowych. W przypadku Kościoła katolickiego funk-

cję taką pełni Kościelny Inspektor Ochrony Danych (KIOD) [Ciechanowska 2023, 32-40].

2. PRAWO DO USUNIĘCIA DANYCH (PRAWO DO BYCIA ZAPOMNIANYM) NA PODSTAWIE RODO ORAZ DEKRETU OGÓLNEGO

Jednym z fundamentalnych uprawnień przysługujących osobie, której dane dotyczą, jest prawo do usunięcia danych, uregulowane w art. 17 RODO. Tytuł tego przepisu przyjmuje nietypową formę: „Prawo do usunięcia danych (prawo do bycia zapomnianym)", co może rodzić wątpliwości interpretacyjne. Redakcja przepisu – umieszczenie terminu „prawo do usunięcia danych" poza nawiasem, a „prawo do bycia zapomnianym" w jego wnętrzu – może sugerować, że chodzi o jedno uprawnienie określane dwiema różnymi nazwami. Alternatywnie, taka konstrukcja może być też próbą doprecyzowania lub rozszerzenia zakresu znaczeniowego prawa do usunięcia danych.

W doktrynie prezentowany jest jednak pogląd, zgodnie z którym art. 17 RODO ustanawia dwa odrębne, choć wzajemnie powiązane uprawnienia. Przepis ten normuje z jednej strony prawo do żądania usunięcia danych osobowych (art. 17 ust. 1 RODO), z drugiej zaś – prawo do bycia zapomnianym (art. 17 ust. 2 RODO), które znajduje zastosowanie w sytuacji uprzedniego upublicznienia danych przez administratora. W tym ujęciu prawo do bycia zapomnianym stanowi rozszerzenie prawa do usunięcia danych, nakładając na administratora dodatkowe obowiązki, w tym przekazanie innym administratorom informacji o żądaniu osoby, której dane dotyczą, oraz podjęcie adekwatnych działań zmierzających do usunięcia wszelkich odnośników (hiperlinków), kopii i replik danych. Administrator pełni przy tym rolę „aktywnego pośrednika", zobowiązanego do identyfikacji pozostałych podmiotów przetwarzających dane i przekazania im stosownej informacji (art. 17 ust. 2 RODO). Jak wskazuje motyw 66 preambuły RODO, celem tej regulacji jest zapewnienie skutecznej ochrony danych osobowych w środowisku cyfrowym, w którym dane mogą być łatwo rozpowszechniane i trudne do usunięcia [Bielak-Jomaa i Lubasz 2018].

Prawo do usunięcia danych, określone w art. 17 ust. 1 RODO, jest uznawane za jedno z podstawowych praw jednostki w systemie ochrony danych

osobowych. Umożliwia ono osobie fizycznej wystąpienie z żądaniem niezwłocznego usunięcia jej danych osobowych, o ile spełniona zostanie co najmniej jedna z przesłanek wymienionych w zamkniętym katalogu. Przesłanki te obejmują między innymi sytuacje, w których: a) dane osobowe nie są już niezbędne do celów, dla których zostały pierwotnie zebrane lub przetwarzane, b) osoba, której dane dotyczą, cofnęła zgodę na ich przetwarzanie, a brak jest innej podstawy prawnej, c) osoba ta wniosła sprzeciw wobec przetwarzania, a administrator nie wykaże istnienia nadrzędnych, prawnie uzasadnionych podstaw przetwarzania, d) przetwarzanie danych jest niezgodne z prawem, e) usunięcie danych wynika z obowiązku prawnego ciążącego na administratorze (np. art. 222 § 3 Kodeksu pracy przewiduje obowiązek usunięcia nagrań z monitoringu po trzech miesiącach od ich rejestracji), e) dane zostały zebrane od dziecka w związku z oferowaniem mu usług społeczeństwa informacyjnego bez spełnienia warunków zgody przedstawiciela ustawowego, o których mowa w art. 8 ust. 1 RODO [Nasiadka 2023, 82-86].

W sytuacji, w której administrator odmawia realizacji żądania usunięcia danych, mimo że spełniona została jedna z przesłanek wskazanych w art. 17 ust. 1 RODO, osoba, której dane dotyczą, może wnieść skargę do organu nadzorczego – Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych. Zgodnie z art. 58 ust. 2 lit. c RODO, organ ten może nakazać administratorowi spełnienie żądania.

Warto jednak zaznaczyć, że prawo do usunięcia danych osobowych nie ma charakteru bezwzględnego. Zgodnie z art. 17 ust. 3 RODO, istnieje szereg wyjątków, które umożliwiają dalsze przetwarzanie danych, mimo ziszczenia się przesłanek z ust. 1. Przetwarzanie może być zatem kontynuowane, jeżeli jest niezbędne m.in. do korzystania z prawa do wolności wypowiedzi i informacji, do realizacji obowiązku prawnego, do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym, ze względu na interes publiczny w dziedzinie zdrowia publicznego, a także do celów archiwalnych, naukowych, historycznych lub statystycznych, bądź w celu ustalenia, dochodzenia lub obrony roszczeń prawnych.

W Kościele katolickim prawo do usunięcia danych zostało przewidziane w Rozdziale III Dekretu ogólnego. Zgodnie z jego art. 14, osoba fizyczna ma prawo domagać się usunięcia dotyczących jej danych osobowych, zwłaszcza gdy dalsze ich przetwarzanie nie znajduje podstawy prawnej w świetle przepisów Dekretu lub gdy cele ich przetwarzania zostały osiągnięte. Usunięcie danych może nastąpić również w przypadku wycofania zgody, sprzeciwu

wobec przetwarzania, a także przetwarzania niezgodnego z prawem kanonicznym lub Dekretem. Jeśli administrator upublicznił dane, a występuje obowiązek ich usunięcia, powinien – stosownie do dostępnych technologii i kosztów – podjąć rozsądne działania, w tym środki techniczne, w celu poinformowania innych administratorów przetwarzających te dane, że osoba, której dane dotyczą, żąda usunięcia wszelkich łączy do tych danych, kopii lub replikacji.

Podobnie jak w przypadku RODO, prawo do usunięcia danych nie ma charakteru bezwzględnego. Dekret przewiduje wyjątki, w których administrator może odmówić realizacji wniosku, w szczególności gdy przetwarzanie danych jest nadal niezbędne: a) do korzystania z prawa do wolności wypowiedzi i informacji; b) do wywiązania się z obowiązku prawnego ciążącego na administratorze lub wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym bądź w ramach sprawowania władzy kościelnej; c) do celów archiwalnych w interesie publicznym, badań naukowych, historycznych lub statystycznych, o ile usunięcie danych uniemożliwiłoby lub poważnie utrudniło realizację tych celów; d) do ustalenia, dochodzenia lub obrony roszczeń.

Dodatkowo, Dekret zawiera ograniczenie, zgodnie z którym prawo do usunięcia danych nie przysługuje, gdy dane dotyczą udzielonych sakramentów lub odnoszą się do kanonicznego statusu osoby, np. stanu duchownego, małżeńskiego czy konsekracji [Kroczek 2020, 39-49].

Zgodnie z powyższymi postanowieniami zasadnym jest postawienie pytania o zakres realizacji prawa do bycia zapomnianym w kontekście apostazji w Kościele katolickim. Należy rozważyć, czy obowiązujące regulacje prawa kanonicznego umożliwiają pełną realizację tego prawa, czy też przewidują ograniczenia wynikające z teologicznego charakteru sakramentu chrztu. Ponadto, pojawia się kwestia kompetencji władz państwowych w zakresie nakazywania usunięcia danych osobowych z kościelnych ksiąg.

W pierwszej kolejności niezbędne jest zdefiniowanie pojęcia apostazji. W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania tym zagadnieniem. Apostazja, zgodnie z kan. 751 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.[5], oznacza całkowite i dobrowolne porzucenie wiary chrześcijańskiej przez

[5] *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2022 [dalej: KPK/83].

osobę ochrzczoną. Czyn ten jest kwalifikowany jako przestępstwo przeciwko religii i jedności Kościoła, pociągając za sobą karę ekskomuniki *latae sententiae*, zgodnie z kan. 1364 § 1 KPK/83.

W Polsce procedura apostazji została szczegółowo uregulowana w Dekrecie ogólnym Konferencji Episkopatu Polski *w sprawie wystąpień z Kościoła oraz powrotu do wspólnoty Kościoła* przyjętego uchwałą nr 20/370/2015 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 7 października 2015 r., a obowiązującego od 19 lutego 2016 r.[6] Zgodnie z dekretem, skuteczne wystąpienie z Kościoła katolickiego wymaga osobistego złożenia pisemnego oświadczenia przez osobę pełnoletnią oraz w pełni zdolną do czynności prawnych, wyłącznie proboszczowi parafii stałego zamieszkania. Proboszcz dokonuje weryfikacji, czy decyzja została podjęta świadomie i dobrowolnie, a następnie przekazuje odpowiednią dokumentację do kurii diecezjalnej. Po zatwierdzeniu przez biskupa diecezjalnego, dokonuje się adnotacji w księdze ochrzczonych, bez usunięcia danych dotyczących chrztu.

Konsekwencją prawną apostazji jest utrata prawa do przyjmowania sakramentów, uczestnictwa w posługach liturgicznych oraz pełnienia funkcji kościelnych. Osoba, która formalnie wystąpiła z Kościoła katolickiego, traci między innymi możliwość zawarcia małżeństwa kanonicznego oraz bycia chrzestnym lub chrzestną. Ponadto może zostać pozbawiona prawa do pogrzebu kościelnego, chyba że przed śmiercią wyrazi skruchę i pragnienie pojednania z Kościołem.

Dekret przewiduje również procedurę powrotu do wspólnoty Kościoła katolickiego. Apostata może złożyć pisemną prośbę o przywrócenie do wspólnoty wiernych, zawierającą uzasadnienie nawrócenia. Po pozytywnym rozpatrzeniu wniosku przez ordynariusza, dokonuje się stosownej adnotacji w księdze ochrzczonych [Borecki 2020, 7-15; Jagiełło 2016, 411-13].

W kontekście problematyki apostazji istotne kontrowersje na gruncie prawa ochrony danych osobowych budzi kwestia dopuszczalności przetwarzania danych osobowych w Kościele katolickim, w szczególności w odniesieniu do tzw. prawa do bycia zapomnianym, ustanowionego w art. 17 RODO. Spór toczy się wokół możliwości realizacji prawa do żądania usunię-

[6] Konferencja Episkopatu Polski, Dekret ogólny *w sprawie wystąpień z Kościoła oraz powrotu do wspólnoty Kościoła* (07.10.2015), „Akta Konferencji Episkopatu Polski" 27 (2015), s. 101-104.

cia danych osobowych z ksiąg parafialnych – w tym zwłaszcza ksiąg metrykalnych – zawierających informacje o chrzcie.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że Kościół katolicki jest uprawniony do przetwarzania szczególnych kategorii danych osobowych, w tym danych ujawniających przekonania religijne, na podstawie art. 9 ust. 2 lit. d RODO. Przepis ten dopuszcza przetwarzanie danych osobowych przez fundacje, stowarzyszenia lub inne organizacje o charakterze niezarobkowym, których działalność koncentruje się m.in. na celach religijnych, pod warunkiem że przetwarzanie dotyczy członków lub byłych członków takiej organizacji oraz że dane te nie są ujawniane osobom trzecim bez zgody osób, których dane dotyczą. Na tej podstawie Kościół katolicki może prowadzić księgi parafialne, w tym księgi metrykalne, obejmujące zarówno osoby aktualnie należące do wspólnoty wyznaniowej, jak i osoby, które z niej formalnie wystąpiły [Bielak-Jomaa i Lubasz 2018].

Kolejną istotną kwestią w analizie relacji między prawem kanonicznym a regulacjami dotyczącymi ochrony danych osobowych jest charakter sakramentu chrztu świętego. Zgodnie z *Katechizmem Kościoła Katolickiego*[7], chrzest „opieczętowuje chrześcijanina niezatartym duchowym znamieniem (charakterem) jego przynależności do Chrystusa" (nr 1272). Potwierdza to również ustawodawca kodeksowy, który w kan. 849 KPK/83 jednoznacznie wskazuje, że chrzest wyciska niezniszczalne znamię. W konsekwencji, nawet formalne wystąpienie z Kościoła katolickiego – akt apostazji – nie powoduje uchylenia skutków teologicznych wynikających z przyjęcia sakramentu. Wyrazem tej doktryny jest zasada *semel catholicus, semper catholicus*, zgodnie z którą raz przyjęty chrzest wiąże osobę z Kościołem na zawsze, niezależnie od jej późniejszych decyzji[8].

W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera kwestia prowadzenia parafialnych ksiąg metrykalnych, w których odnotowuje się fakt udzielenia chrztu. Ustawodawca w kan. 877 § 1 KPK/83 nakłada na proboszcza parafii, w której udzielono sakramentu, obowiązek bezzwłocznego i dokładnego wpisu do księgi ochrzczonych. Wpis ten powinien zawierać dane osobowe osoby ochrzczonej, jej rodziców, rodziców chrzestnych, a także informacje dotyczące daty i miejsca zarówno urodzenia, jak i udzielenia chrztu. Obo-

[7] *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 2002.

[8] Wyrok NSA z dnia 13 marca 2025 r., sygn. akt III OSK 6698/21, Lex nr 3852506.

wiązek ten istnieje również w sytuacji, gdy osoba ochrzczona w późniejszym okresie życia złoży oświadczenie woli o wystąpieniu z Kościoła katolickiego. W przypadku złożenia przez osobę ochrzczoną formalnego aktu apostazji, dopuszczalne jest wyłącznie dokonanie odpowiedniego wpisu w księgach metrykalnych. Polega on na zamieszczeniu na marginesie aktu chrztu adnotacji informującej o wystąpieniu zainteresowanej osoby z Kościoła katolickiego.

Kościół katolicki nie przewiduje natomiast możliwości wystawienia odrębnego dokumentu potwierdzającego fakt wystąpienia. Osoba, która dokonała aktu apostazji, może uzyskać jedynie świadectwo chrztu zawierające stosowną adnotację, o której mowa powyżej [Trojanowski 2019, 58-59].

Istotne w tym zakresie jest to, iż zgodnie z art. 14 Dekretu, prawo osoby fizycznej do żądania usunięcia danych osobowych nie znajduje zastosowania w odniesieniu do danych dotyczących udzielenia sakramentów, w tym sakramentu chrztu świętego. Praktyczne znaczenie powyższego ograniczenia ujawnia się zwłaszcza na tle postulatów formułowanych przez osoby dokonujące formalnego aktu apostazji, które domagają się usunięcia danych osobowych zawartych w księgach parafialnych, w tym w księgach metrykalnych. W tym kontekście wskazać należy, że przetwarzanie danych osobowych przez podmioty kościelne – będące osobami prawnymi Kościoła katolickiego – stanowi wyraz konstytucyjnie gwarantowanej autonomii i niezależności kościołów oraz związków wyznaniowych. Autonomia i niezależność wynika wprost z art. 25 ust. 3 Konstytucji RP, a jej potwierdzenie znajduje się także w art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. *o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*[9] oraz w art. 1 ust. 1 Konkordatu.

Dokonując rozróżnienia pojęć 'autonomii' i 'niezależności', należy przyjąć, że 'autonomia' postrzegana jest przede wszystkim *ad intra*, a więc w odniesieniu do stosunków wewnętrznych danego podmiotu, co implikuje wyłączenie ingerencji zewnętrznej. Z tej zasady wynikają liczne uprawnienia związków wyznaniowych, w szczególności prawo do swobodnego określania praw i obowiązków członków wspólnoty, a także do samoorganizacji i samorządności. Obejmuje to możliwość stanowienia norm obowiązujących wewnątrz struktur organizacyjnych bez udziału władz publicznych [Stanisz, Mezglewski, i Misztal 2011, 81; Mezglewski 2007, 13]. Z kolei 'niezależność' ma charakter *ad extra* i przejawia się w relacjach zewnętrznych

[9] Dz. U. z 2023 r., poz. 1966.

pomiędzy odrębnymi podmiotami. Oznacza ona brak podporządkowania jednego bytu wobec drugiego, co wiąże się z odrębnością organizacyjną wspólnot religijnych oraz suwerennością państwa [Pańczyk 2023, 133-48].

Zasadne jest zwrócenie uwagi, że Kościół katolicki – jako podmiot posiadający konstytucyjnie zagwarantowaną autonomię i niezależność – jest uprawniony do przetwarzania danych osobowych swoich wiernych w celach dokumentacyjnych, historycznych oraz w związku z realizacją norm wynikających z prawa kanonicznego. W szczególności dotyczy to informacji o udzieleniu sakramentów, takich jak chrzest, bierzmowanie czy małżeństwo, które odnotowywane są w parafialnych księgach metrykalnych. Samo wystąpienie jednostki ze wspólnoty kościelnej – w tym poprzez złożenie formalnego aktu apostazji – nie prowadzi do ustania celu przetwarzania tych danych. Całkowite usunięcie danych metrykalnych mogłoby skutkować zakłóceniami w funkcjonowaniu instytucji kościelnych, w tym niezamierzonym powtórnym udzielaniem sakramentów, takich jak chrzest czy małżeństwo, co w konsekwencji mogłoby podważyć podstawowe dogmaty wiary.

W świetle powyższego, art. 14 Dekretu ogólnego *w sprawie wystąpień z Kościoła oraz powrotu do wspólnoty Kościoła* – mimo iż formalnie ustanawia prawo do żądania usunięcia danych – w odniesieniu do danych sakramentalnych przewiduje istotne ograniczenie tego uprawnienia. Ograniczenie to pozostaje spójne z systemem unijnego prawa ochrony danych osobowych, uwzględniającym specyfikę Kościoła katolickiego jako autonomicznej wspólnoty funkcjonującej w oparciu o własny porządek normatywny.

W przypadku odmowy usunięcia danych osobowych przez Kościół katolicki, osoba występująca ze wspólnoty religijnej – w wyniku formalnego aktu apostazji – jest uprawniona do wniesienia skargi do Kościelnego Inspektora Ochrony Danych. Inspektor ten, jako niezależny organ nadzorczy działający w strukturach Kościoła, jest właściwy do rozpoznawania spraw dotyczących realizacji praw osób, których dane są przetwarzane na podstawie wewnętrznych regulacji przyjętych zgodnie z art. 91 RODO. W praktyce, w przypadku odmowy usunięcia danych sakramentalnych przez KIOD, osoby występujące ze wspólnoty kościelnej – w tym formalni apostaci – często kierowały skargi do PUODO. Niemniej jednak, zarówno zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi, jak i ugruntowanymi poglądami doktryny oraz orzecznictwa, zakres kompetencji PUODO w odniesieniu do kościelnych administratorów danych osobowych pozostaje znacząco ograniczony.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że ustanowienie przez Kościół, związek wyznaniowy lub wspólnotę religijną niezależnego organu nadzorczego, działającego zgodnie z art. 91 ust. 1 RODO, skutkuje wyłączeniem jurysdykcji krajowego organu nadzorczego wobec danego podmiotu wyznaniowego [Litwiński, Barta, i Kawecki 2018, 887].

Ponadto, stanowisko to znajduje również potwierdzenie w orzecznictwie sądów administracyjnych. W kontekście skarg dotyczących przetwarzania danych osobowych osób, które dokonały formalnego aktu apostazji, najnowsze orzecznictwo sądów wskazuje, że PUODO nie jest organem właściwym do oceny skutków sakramentalnych wynikających z norm prawa kanonicznego. Ocena charakteru oraz konsekwencji takich aktów, jak chrzest, pozostaje wyłącznie w gestii władz kościelnych i nie może podlegać analizie organów administracji publicznej. Ingerencja państwa w tym zakresie stanowiłaby naruszenie konstytucyjnie gwarantowanej autonomii i niezależności Kościoła oraz zasady rozdziału Kościoła od państwa, wyrażonej w art. 25 ust. 3 Konstytucji RP[10]. Formułowanie oczekiwań, by państwowy organ nadzorczy wypowiadał się o charakterze sakramentu chrztu, należałoby uznać za niedopuszczalne z perspektywy zasady poszanowania autonomii i niezależności Kościoła. Tego rodzaju analiza prowadziłaby bowiem do nieuprawnionej ingerencji organu świeckiego w sferę doktryny religijnej oraz w wewnętrzny porządek normatywny wspólnoty wyznaniowej.

W związku z powyższym, pomimo że skargi dotyczące odmowy usunięcia danych przez KIOD mogły być kierowane do organów państwowych, zakres ich kompetencji w tym przedmiocie jest ograniczony i nie obejmuje ingerencji w konstytucyjnie gwarantowaną autonomię oraz niezależność Kościoła ani w jego wewnętrzne regulacje. PUODO może podejmować działania wyłącznie w sytuacjach, gdy przetwarzanie danych wykracza poza sferę autonomii i niezależności Kościoła.

[10] Wyrok NSA z dnia 14 lipca 2022 r., sygn. akt III OSK 2776/21, Lex nr 3385731; wyrok NSA z dnia 13 marca 2025 r., sygn. akt III OSK 6698/21, Lex nr 3852506; wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 września 2024 r., sygn. akt II SA/Wa 2337/23, Lex nr 3820175; wyrok NSA z dnia 18 listopada 2022 r., sygn. akt III OSK 2461/21, Lex nr 3447330.

PODSUMOWANIE

Przykład apostazji pokazuje relację między prawem do ochrony danych osobowych a konstytucyjnie gwarantowaną autonomią i niezależnością Kościoła katolickiego. Jednostki organizacyjne Kościoła, w tym parafie, diecezje czy zakony, pełnią funkcję administratorów danych osobowych na gruncie RODO, przy czym zgodnie z art. 91 RODO mają prawo do stosowania własnych regulacji, w tym Dekretu ogólnego w sprawie ochrony danych osobowych, co pozwala im uwzględniać specyfikę funkcjonowania wspólnoty kościelnej w zakresie przetwarzania danych. Dekret ogólny, dostosowany do unijnych standardów, wprowadza jednak ograniczenia w zakresie prawa do usunięcia danych, zwłaszcza w odniesieniu do informacji sakramentalnych. Dane dotyczące sakramentów – jak chrzest – uznawane są za nieusuwalne ze względu na ich trwały i duchowy charakter. W praktyce oznacza to, że osoby występujące z Kościoła nie mogą domagać się całkowitego wykreślenia informacji o chrzcie z ksiąg parafialnych. Możliwe jest jedynie zamieszczenie adnotacji o apostazji, która potwierdza formalne wystąpienie z Kościoła.

Organem właściwym do rozpatrywania skarg i wniosków związanych z przetwarzaniem danych osobowych w strukturach Kościoła jest KIOD. Działa on niezależnie w rozumieniu art. 52 RODO, spełniając podstawowe wymogi niezależności instytucjonalnej, funkcjonalnej i materialnej. Oznacza to, że instytucje państwowe, w tym PUODO, nie mają kompetencji do ingerowania w sprawy dotyczące sakramentów ani ich skutków.

Pomimo że dane sakramentalne nie podlegają usunięciu, osoby, które dokonały apostazji, zachowują określone prawa w zakresie ochrony swoich danych osobowych. Mogą na przykład żądać ograniczenia ich przetwarzania – co oznacza, że dane te mogą być przechowywane, ale nie mogą być wykorzystywane do bieżącej działalności Kościoła. Przysługuje im również prawo dostępu do informacji na swój temat, w tym możliwość sprawdzenia, jakie dane są przetwarzane i w jakim celu.

PIŚMIENNICTWO

Bielak-Jomaa, Edyta, i Dominik Lubasz, red. 2018. *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Borecki, Paweł. 2020. „Naczelny Sąd Administracyjny wobec problemu wystąpień z Kościoła katolickiego. Refleksje na kanwie postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z 21.05.2018 r., I OPS 6/17." *Przegląd Prawa Publicznego* 3:7-23.

Ciechanowska, Justyna. 2023. „Pozycja prawna i zadania Kościelnego Inspektora Ochrony Danych w świetle unijnych i polskich regulacji." *Kościół i Prawo* 12(25), nr 1:29-42.

Fajgielski, Paweł. 2022. *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Jagiełło, Paweł. 2016. „Apostazja od katolicyzmu w prawie kanonicznym i w prawie polskim." *Wrocławskie Studia Erazmiańskie* 10:401-15.

Kroczek, Piotr. 2020. *Przetwarzanie danych osobowych przez podmioty Kościoła katolickiego w Polsce. Transfer pomiędzy państwami*. Kraków: Wydawnictwo Unum.

Litwiński, Paweł, Paweł Barta, i Maciej Kawecki. 2017. *Rozporządzenie UE w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Mezglewski, Artur. 2007. „Działalność związków wyznaniowych a ochrona danych osobowych." *Studia z Prawa Wyznaniowego* 10:5-21.

Nasiadka, Łukasz. 2023. „Prawo do bycia zapomnianym w perspektywie przetwarzania danych osobowych." *Studia Prawa Publicznego* 2(42):77-94.

Pańczyk, Filip. 2023. „Pomiędzy zasadą autonomii i niezależności państwa oraz kościołów i związków wyznaniowych a prawem do prywatności, czyli krytycznie o obecnym modelu ochrony danych osobowych przetwarzanych przez Kościół katolicki." *Przegląd Sądowy* 7-8:133-48.

Stanisz, Piotr, Artur Mezglewski, i Henryk Misztal. 2011. *Prawo wyznaniowe*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Trojanowski, Bartosz. 2019. „Zmiany i adnotacje w księgach metrykalnych z uwzględnieniem kwestii problematycznych w tej materii w obowiązujących przepisach o ochronie danych osobowych w Polsce." *Kościół i Prawo* 8(21), nr 2:49-71.

Prawo do bycia zapomnianym a apostazja w Kościele katolickim

Abstrakt

Artykuł analizuje relację między autonomią i niezależnością Kościoła katolickiego a prawem do ochrony danych osobowych, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki tzw. „prawa do bycia zapomnianym" w kontekście apostazji. Przedstawiono zakres dopuszczalności usuwania danych sakramentalnych z ksiąg kościelnych. Autor wskazuje, że mimo formalnego wystąpienia z Kościoła, dane o chrzcie nie podlegają usunięciu, z uwagi na ich trwały charakter teologiczny oraz doktrynalne znaczenie sakramentu. W artykule omówiono również ograniczoną jurysdykcję Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych wobec kościelnych administratorów danych, wskazując na konstytucyjną zasadę autonomii Kościoła (art. 25 ust. 3 Konstytucji RP) oraz istnienie niezależnego Kościelnego Inspektora Ochrony Danych. Autor przyjmuje, że Kościół katolicki jako administrator danych korzysta z prawa do stosowania własnych regulacji, co skutkuje istotnymi ograniczeniami w realizacji prawa do usunięcia danych w przypadku apostazji.

Słowa kluczowe: ochrona danych osobowych; Kościół katolicki; apostazja; autonomia Kościoła; prawo do bycia zapomnianym; dane sakramentalne.

The Right to Be Forgotten and Apostasy in the Catholic Church

Abstract

The article analyzes the relationship between the autonomy and independence of the Catholic Church and the right to the protection of personal data, with particular emphasis on the issue of the so-called "right to be forgotten" in the context of apostasy. The scope of admissibility of deleting sacramental data from church registers is presented. The author points out that, despite a formal act of leaving the Church, baptismal data cannot be erased due to their permanent theological character and the doctrinal significance of the sacrament. The article also discusses the limited jurisdiction of the President of the Personal Data Protection Office over ecclesiastical data controllers, referring to the constitutional principle of the Church's autonomy (Article 25(3) of the Constitution of the Republic of Poland) and the existence of an independent Church Data Protection Officer. The author argues that the Catholic Church, as a data controller, exercises the right to apply its own internal regulations, which results in significant limitations on the implementation of the right to erasure of data in cases of apostasy.

Keywords: personal data protection; Catholic Church; apostasy; Church autonomy; right to be forgotten; sacramental data.

Information about Author: DR. JUSTYNA CIECHANOWSKA – University of Rzeszów; correspondence address: pl. Ofiar Getta 4-5, 35-959 Rzeszów, Poland; e-mail: jciechanowska@ur.edu.pl; https://orcid.org/0000-0002-6115-0147